

Bölüm 5

TÜRKİYE’NİN BÖLGESEL POLİTİKASI VE AVRUPA BİRLİĞİ’NE UYUM SÜRECİ¹

Yıldız ATMACA²

Giriş

Avrupa halklarının siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda birbirleriyle anlaşmasını öngören Avrupa Birliği (AB), uluslarüstü bir yapılanmadır. Üye ülkeleri çeşitli şekillerde birbirlerine bağlayan AB, kendine özgü hukuk kurallarına sahiptir. Bu sebeple, AB’nin hedeflediği siyasal, sosyal ve ekonomik bütünleşme, üye veya aday ülkelerin yönetsel yapılanmalarını önemli ölçüde etkilemektedir. AB’ye tam üyelik hedefi bulunan ülkelere biri olarak Türkiye, AB’nin bütün bir hukuki düzenlemelerinin yer aldığı müktesebata uyumluluk göstermek durumundadır. Bu doğrultuda Türkiye, 2000’li yıllardan sonra bir idari reform hareketine girmiştir. Türkiye’nin bölgesel farklılık sorununu azaltmak ve bölgesel kalkınma hızını arttırabilmek üzere gerçekleştirdiği reformlar, bu idari reformların bir bölümünü oluşturmaktadır.

Bu bağlamda bu çalışmada, AB müktesebatına uyum sürecinde Türkiye’de gerçekleştirilen bölgesel politikalar ele alınmıştır. Çalışmada ilk olarak Türkiye’nin bölgesel politika yapısından bahsedilmiş ve sonrasında AB’ye uyum sürecinde alınan mesafe, gerekli ikincil kaynak araştırmalarıyla incelenerek anlatılmıştır. Çalışma sonucunda 2006 yılında kabul edilen Kalkınma Ajanslarının AB’ye uyum sürecinde gerçekleştirilen önemli bir idari reform olduğu anlaşılmıştır. Yapılan kapsamlı araştırma, çalışmanın özgün bir konu üzerine temellendirildiğini göstermiştir. Bu sebeple çalışma alana katkı sağlama potansiyeli taşımaktadır.

A. Türkiye’de Bölge Ve Bölge Yönetimi Olgusu

Türkiye’de bölge olgusu, merkezi yönetimin taşra örgütlenmesi bağlamında ele alınmakta ve birden fazla ilin bir araya getirilmesiyle oluşturulan ilden daha büyük bir coğrafi yapılanma olarak anlatılmaktadır. Bir ülkeden küçük ancak bir ilden büyük bir toprak parçası olarak ifade edilen bölge olgusunun sınırlarının belirlenmesinde kullanılan ölçütler, çeşitli amaçlara göre değişiklik göstermektedir. Bu ölçütleri ise mevcut coğrafi yapı ile ekonomik ve sosyal faktörler olarak değerlendirmek mümkündür (Keleş,2008:352).

¹Bu çalışma, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından hazırlanan ve 27.11.2017 tarihinde sunulurken kabul edilen yayınlanmamış doktora tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

²Öğr. Gör.Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi, yldzatmaca65@hotmail.com

tikalar doğrultusunda hareket edilmesini istemektedir. Ortak hareket etmenin birlik ve beraberliği arttıracığına ve bütüncül yapılanmanın sağlanacağına işaret etmektedir. Bu doğrultuda, üyesi olduğu devletlerden ortak hareketler bütününe uymasını, üyesi olmak isteyen devletlerden ise bu hareketler bütününün gerekliliğini yerine getirmesini talep etmektedir. Hazırlanan İzleme ve İlerleme Raporları ile de bu ülkelerin mevcut gelişimini takip etmeye çalışmaktadır.

Türkiye’de bölge yönetimi mevcut değildir. Çünkü en büyük yönetim biri il yönetimidir. Ancak Bakanlar Kurulunun onay verdiği doğrultuda birden fazla ili bir araya getiren bölgesel gruplar oluşturulabilmektedir. Bu durum, AB için bir eksiklik olarak görülmektedir. AB’ye aday ülke olan Türkiye, İlerleme Raporlarının Türkiye’deki merkezîyetçi yapılanmaya ve bölgesel politikalara karşı sıklıkla getirdiği eleştirileri sonrasında birtakım idari reformlar gerçekleştirmesine sebep olmuştur. Bu reformların en önemlisi adem-i merkezîyetçi yapılanmanın temellerini atacak olan NUTS-2 (Düzey-2) seviyesindeki bölgeler ve bu bölgelerde bölgesel kalkınmayı sağlamaktan sorumlu olan Kalkınma Ajanslarıdır. Kalkınma Ajanslarındaki çok aktörlülük, yönetim anlayışını geliştirecek ve demokratik toplum geleneğini ilerletecektir. Yönetişimin yereldeki uygulama aracı olan Ajanslar ile karar alımında merkezî yönetimin yetkisi azaltılacak “yukarıdan aşağıya” değil “aşağıdan yukarıya” bir karar akışı gerçekleşecektir. Bu durumda yerel yönetimden yerel yönetişime geçişi sağlayacaktır.

Bu bağlamda, AB müktesebatına uyum sürecinde Türkiye’de yapısal ve işlevsel anlamda önemli reformların gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Kalkınma Ajansları yapısal; birlikte yönetimi teşvik eden yönetim ise ilgili reformların işlevsel yönünü oluşturmaktadır. Ancak Ajansların transferinde bir takım zıtlıklar olduğu görülmektedir. Demokratik yönetim demesine rağmen başında atanarak gelen bir valinin bulunması, bu zıtlıkların en önemli boyutunu oluşturmaktadır. Bu durum, Kalkınma Ajanslarının yerelden çok merkeze hizmet eden bir düşünce silsilesinin doğuşuna zemin hazırlamaktadır. Bu sebeple, gerekli araştırma ve incelemelerle Kalkınma Ajanslarının yasal boyutu tekrardan ele alınmalı, kamu yönetimi yapısına kazanımları artırılmalıdır.

Kaynakça

- AB Bakanlığı (2003), *2004-2006 Ön Ulusal Kalkınma Planı*, Ankara
- AKDEMİR B., “Avrupa Birliği Bölgesel Politikası Ve Türkiye’nin Uyumunu” <http://www.iktisatyazilari.net/27/04/2012/bolgeselkalkinmaajanlariveturkiyedeuygulanabilirliigi.html> (23.06.2015)
- ARSLAN K. (2005), “Bölgesel Farklılıkların Giderilmesinde Etkin Bir Araç: Bölgesel Planlama ve Bölgesel Kalkınma Ajansları”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (Cilt 4 Sayı 7), 275-294
- Başbakanlık (1987), “Olağan Üstü Hal Bölge Valiliği İhdası Hakkında Kanun Hükmünde Kararname”, *Resmî Gazete*, Sayı.19517, Ankara
- Başbakanlık (2006), “5449 Sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkındaki Kanun”, *Resmî Gazete*, Sayı 26074, Ankara
- Başbakanlık (2002), “Bölgesel İstatistiki Düzenlemeler hakkında...”, *Resmî Gazete*, Sayı. 24884
- Başbakanlık (1982), “T.C. Anayasası 1982”, Ankara
- BULUT Y. (2002), “Türkiye’de Bölge Yönetimi Arayışları”, *Amme İdaresi Dergisi*, (Cilt 35 Sayı 4), 17-42
- CANKORKMAZ Z. (2013), «Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Ajansları Ve Bu Ajanslara Yönelik Eleştiriler», *Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi*, (Cilt 26 Sayı 1), 113-138

- COŞKUN B.(2005), "Türkiye'de Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma Tarihsel Geçmiş Ve Genel Bir Değerlendirme", *Türk İdare Dergisi*, (Cilt 77 Sayı 448), 13-47
- ÇETİN M., KARA M. (2008), "Bir Kalkınma Aracı Olarak Organize Sanayi Bölgeleri: Isparta Süleyman Demirel Organize Sanayi Bölgesi Üzerine Bir Araştırma", *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (Sayı 31), Temmuz-Aralık, 49-68
- ÇUKURÇAYIR M. A. (2010) "Bölge Kalkınması ve Bölgesel Yönetişim", M.Akif Çukurçayır, Tuğba Eroğlu, Hülya Eski Uğuz, (Ed), *Yönetişim: Kuram, Boyutlar, Uygulama* içinde (s.617-643), Konya, Çizgi Kitabevi.
- DEMİRÖZ A. N. (1990), " Bölge Valiliği Üzerine", *Amme İdaresi Dergisi*, (Cilt 23 Sayı 4), 55-70,
- ERYILMAZ B. (2012), *Kamu Yönetimi*, 5. Basım, Kocaeli, Umuttepe Yayınları
- EURADA, Creation, Development and Management of RDA's: Does It Have To Be So Difficult, www.eurada.org, (24.03.2017)
- FUNG A., RİGH E.O. (2003), *Deepening Democracy: Institutional İnnovations İn Empowered Participatory Governance*, V. 4. Verso
- GERAY C. (1997), "Bölgesel Gelişme İçin Planlama ve Örgütlenme", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Cilt 1-4, 299-312
- GÖYMEN K. (2010), *Türkiye'de Yerel Yönetişim Ve Yerel Kalkınma*, İstanbul, Boyut Yayınları,
- GÜLER B. A. (2005), *Devlette Reform Yazıları*, Ankara, Paragraf Yayınevi
- Kalkınma Bakanlığı, "GAP Nedir?" GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, <http://www.gap.gov.tr/gap-nedir-sayfa-1.html> (20.03.2017b)
- Kalkınma Bakanlığı, "GAP'ın Tarihçesi", GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, <http://www.gap.gov.tr/gap-in-tarihcesi-sayfa-14.html> (20.03.2017a)
- KARGI N. (2009), "Bölgesel Kalkınma Yaklaşımlarındaki Gelişmeler ve AB Perspektifi Altında Türkiye'nin Bölgesel Politika Analizi", *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (Cilt1 Sayı 3), 19-39
- KAYA, E., ŞENTÜRK H., DANIŞ O. & ŞİMŞEK S. (2007), *Modern Kent Yönetimi I*, İstanbul, Okutan Yayıncılık
- KELEŞ R. (2008), *Kentleşme Politikası*, 10. Basım, Ankara, İmge Kitabevi
- Milli Güvenlik Kurulu (MGK) (1993), Genel Sekreterliği, *Türkiye'de Bölge Planlanmasının Evreleri*, Ankara
- ÖVGÜN B. (2007), "Bir Politika Transferi Örneği: Kalkınma Ajansları", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (Cilt 62 Sayı 3), 233-255
- POLATOĞLU A. (1985), "İl Yönetiminde Eşgüdüm Sorunu ve Yeni Bir Yönetim Modeli", *Amme İdaresi Dergisi*, (Cilt 18 Sayı 4), 27-40
- SERT O. (2012), "Bölge, Türkiye'de Bölge Kavramı ve Kalkınma Ajanslarının Yapısı", *Sosyal Bilimler Dergisi*, (Cilt 2 Sayı 4), 119- 146
- SEVİNÇ H. (2011), "Bölgesel Kalkınma Sorunsalı: Türkiye'de Uygulanan Bölgesel Kalkınma Politikaları", *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, (Cilt 6 Sayı 2), 35-54
- SEZER Y. (1999), "Merkezi Yönetimin İl ve Bölge Ölçeğinde Örgütlenmesi", *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, (Cilt 1 Sayı 1), 213-218
- ŞAHİN G., TAŞLIGİL N. (2013), "Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)' nin, Dünü Bugünü Yarını", *Akademik Barış Dergisi*, Kırgızistan, Sayı. 36, ss.1-26
- TAŞ B. (2006), "AB uyum sürecinde Türkiye için yeni bir bölge kavramı: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması", *Sosyal Bilimler Dergisi*, ss.185-198
- TÜRE İ. (1998), "Türkiye'de Bölge Yönetiminin Niteliği, Sorunları ve Çözüm Arayışları", *Amme İdaresi Dergisi*, (Cilt 31 Sayı 2), 63-79
- UZAY N. (2005), *Bölgesel Gelişmişlik Farklılıklarının Giderilmesi ve Bölgesel Kalkınma Ajansları*, Ankara, Seçkin Yayıncılık,
- WALBURN D., SAUBLENS C. (2011), Regional Economic and Development Policy In Europe: Where Next?, *Local Economy*, (Volume 26 Number 6-7), 473-485